SON HABERLER

Türk - İsveç ticaret müzakereleri

Ankara, 6 (Hususî muhabirimizden) — Bundan bir müddet evvel fasıla verilmiş olan Türk-İsveç ticaret müzakerelerine bu gün Ankarada tekrar başlanmıştır. İki memlkeetin müşterek menfaatlerine uygun olarak, yeni bir ticaret anlaşması meydana getirilmesi esasını ihtiva eden bu müzakereler kısa zamanda intaç edilecektir. İsveç memleketimizde yetişen ve bu memleketin muhtaç olduğu bazı maddeler ihracı mukabilinde oradan demir ve demir mamulâtı alacağız.

Çiftçi mallarını koruma kanunu Mecliste

Ankara, 6 (Hususî muhabirimizden) — Çiftçi mallarını koruma kanunu yakında Büyük Millet Meclisinde müzakere edilecektir. Bu kanuna, köylü mallarını koruma kanunu da denilebilir. Eken her Türk köylüsü bu kanunla, başta tarlası olmak üzere her türlü malını himaye etmek imkânını bulacaktır.

1941 malî yılı bütçesi

Ankara, 6 (Hususî muhabirimizden) — Büyük Millet Meclisi bütçe encümeni 1941 malî yılı bütçe tetkiklerine devam etmektedir. Encümen bütçenin masraf kısmı üzerindeki tetkiklerini bitirmiş, varidat kısmına geçmiştir. Meclisin bütçe müzakerelerine mayısın son haftasında başlıyacağı anlaşılmaktadır.

Cebelüttarıktaki Siviller tahliye ediliyor

Ribbentrop dün İspanyol Falanj sendikaları şefile görüştü

Cebelüttarık, 6 (A.A.) — Resmen bildirildiğine göre, pek yakında Cebelüttarıktan yeni sivil tahliyeleri yapılacaktır.

Ribbetrop, Salvador Merino'yu kabul etti

Berlin, 6 (A.A.) — Hariciye Nazırı Von Ribbentrop, dün öğle üzeri, İspanyol Falanj Sendikaları Şefi Salvador Merino'yu kabul etmiştir.

İspanya Dahiliye Nazırlığı

Madrid, 6 (A.A.) — Stefani ajansından:

Şimdiye kadar Başvekâlet Müsteşarlığını yapmış olan Albay Franko'nun şahsî dostu Albay Valentin Galasza, Dahiliye Nazırlığına tayin ve tahlifi icra edilmiştir. Bundan başka Nazırlar Meclisi, General Davila'yı Erkânıharbiye Reisliğine ve Pedro Gardon'u Ziraat Nezareti Müsteşarlığına tayin etmiştir.

Çorluda bir genç kamyon altında can verdi

Çorlu (Hususî) — Çorluluların merkez dedikleri istasyon civarında asfalt yolda arkadaşlarile gezinti yapan ortamektep son sınıf talebesinden Saraylı Talip Durana kamyon çarpmış, bu şiddetli çarpış altında ezilen genç, hastaneye nakli esnasında ölmüştür.

Bursada sahte bir doktor yakalandı

Bursa, (Hususî) — Demirtaş mahallesi civarındaki çiftliklerin birinde ikamet etmekte olan Ali oğlu Hüseyin Parlakgül adında sahte bir doktor yakalanmıştır. Bu doktor, hastaları ilâçlarile tedavi etmekte imiş. İlâçlarından bir kısmı da ele geçirilebilmiştir.

Bir kız kaçırma vak'ası

Ödemiş, (Hususî) — Kazamızın Kiraz nahiyesinin Suludere köyünde bir kaçırma vakası olmuştur. Mehmet oğlu Abdurrahman Değirmenci, köy halkından Halil İbrahim kızı 14 yaşında Asile Uzunu kaçırmış, fakat çok geçmeden her ikisi de yakalanmıştır.

Üniversite tarafından yapılacak millî neşriyat

Ankara, 6 (Hususî muhabirimizden) — İstanbul Üniversitesi fakülteleri ve enstitüleri tarafından türkçe ve diğer ecnebi dillerile telif, tercüme ve adaptasyon suretile çıkarılacak her türlü millî neşriyat için bir mütedavil sermaye ihdas edilmiştir. Maarif Vekâletinin tasdikına arzedilen bu husustaki talimatnamede bastırılan kitap ve broşürlerin telif haklarının ne suretle ödeneceği hakkında esaslı hükümler bulunmaktadır.

Ordu hizmetinde Türk kadını

(1 inci sahifeden devam)

rî makamlarla temasa geçilecek, muhtelif işlerde çalışmasına ihtiyaç görülen kadın miktarı istenecek ve bunların çalışacakları yerler tayin olunacaktır. Kadınlarımız, hastabakıcılık, sargı hazırlamak, büro, karantine ve çamaşır dikimi gibi işlerde derhal işe başlatılacaktır.

Gönüllü h sta bakıcılık

Hastanelerde gönüllü hastabakıcı yetişmek için staj görecek olan kadınlarımızın miktar ve hangi hastanelerde çalışmalarını tespit için yarın sabah saat 9,30 da Partide bir toplantı yapılacak, Gülhane Hastanesi ve Kolordu Başhekimlerile Üniversite Tıp Fakültesi Dekanı, Vilâyet ve Belediye Sıhhat Müdürlerinin iştirakile bir toplantı yapılacaktır.

Çocuk kampları

Babaları askere giden, anneleri çalışan çocuklar için kamplar kurulması kararlaşmıştır. Ön plâna alınan bu iş için de yarın saat 11 de Partide Çocuk Esirgeme, Himaye Birliği, Maarif Müdürlüğü mümessillerinin iştirakile bir toplantı yapılacaktır. Bu çocuklar, kamplarda cemiyet tarafından himaye olunacak ve bakılacaklardır. Çocuk Esirgeme Kurumu, Maarif Müdürlüğü ve Yardımsevenler Cemiyeti bu işte elbirliğile çalışacaklardır. Kampların nerelerde kurulacağı da yarınki toplantıda kararlaşacaktır.

Basın Birliğine mensup kadın azaların faaliyeti

Basın Birliğine mensup kadın azalar da cemiyetlere neşriyat kolile işbiriliği halinde çalışmayı teklif etmişlerdir. Bu teklif, memnuniyetle kabul olunmuştur. Bu husustaki çalışma şeklini kararlaştırmak üzere cuma günü saat 17de Partide müşterek bir toplantı yapılacaktır.

Kadın memurlar

Bunlardan başka askere giden birçok meslek sahibi erkeklerin ve resmî, hususî daire, müessese ve ticarethane memurlarının yerine kadın memurlar ve meslek sahipleri yerleştirilmesi için de hazırlıklar yapılmaktadır. Bu şekilde çalışabilecek kadınlar tesbit olunacaktır. Cemiyet bu hususta alâkadar daire, müessese ve ticarethanelerle temaslara girişecektir. Fabrikalarda da askere giden erkeklerin yerini kadınlar alacaktır. Erkekleri askere giden aileler içindeki işyapma kabiliyeti tesbit edilecek kadınlar, bu gibi işlerde tercih olunacaktır.

Asker ailelerine yardım

Muhtaç asker ailelerini Yardımsevenler Cemiyeti, himayesine alacak ve bunlara bakacaktır. Bu geniş çalışma programına, bugünlerde alâkadarlarla yapılan temaslar neticelenir neticelenmez, derhal başlanacaktır.

Bu geniş faaliyette Cemiyet İdare Heyetine yardım için erkek ve kadınlardan mürekkep 7 kişilik bir yardımcı kol teşkil olunmuştur. Bu kol da yarın saat 13 te Partide toplanarak çalışmalara başlıyacaktır.

Cemiyet İdare Heyeti cumartesi günü saat 11 de tekrar toplanarak yarın muhtelif toplantılarda verilecek kararların tatbikile meşgul olacaktır.

Yeni hastabakıcı kursları

Evvelki gece Fatihte 485 kadının iştirakile iki hastabakıcı kursu faaliyete geçmişse de, İdare Heyeti dünkü toplantısında bu kursların faaliyetini muvakkaten durdurmayı ve yarınki toplantılarda alâkadarların vercekleri kararlardan sonra faaliyete geçmeyi muvafık bulmuştur.

ALMANLAR Cenup kutbuna gitmişler mi?

Boston, 6 (A.A.) — Küçük Amerikadan Amerikan Birleşik Devletlerine dönen Amiral Byrd cenup kutup heyeti âzaları, Alman ve Japonların cenup kutbunda bulunmuş olduklarını ve İngiliz kuvvetlerinin Deception koyunda balina avı vapurlarının tamirine tahsis edilmiş bir Norveç atelye gemisini berhava ettiklerini bildirmektedir. Byrd heyeti subayları Deception adası civarında Alman harekâtı şayialarını başka bahriyelilerden duymuş olduklarını söylemektedir. Byrd heyetine ait North Star gemisinin kaptanı da, bu geminin cenup kutbundan ayrılmasından evvel sahil açıklarında bir Japon balina avı gemisinin manevralarda bulunduğunu gördüğünü bildirmiştir.

Hikâye — Palavracının evi yanmış... —

Josef Robert Harrer'den çeviren: **N. A.**

«Hans» a «palavracıların şahı» dense pek mübalâğa edilmiş olmaz. Çünkü Hans, mütemadiyen anlatır, aklı sıra nükteler yapar. Fakat işin doğrusunu söylemek lâzımgelirse o, nükte yapmaz; kuşlar nasıl binlerce senedenberi hep ayni teraneleri tekrarlar durursa o da öylece eski fıkraları yorulmadan, usanmadan tekrarlar durur.

Maalesef sık sık, hattâ hemen hergün Hans ile karşılaşmak bedbahtlığında idim. İşte bu yüzden daima yanımda pamuk taşırdım. Evvelâ hiç yakalanmamayı denerim. Buna muvaffak olamazsam, kulağıma pamuğu tıkamaktan başka çare de kalmaz tabiî..

Dün yine Hans'a rastgeldim. Daha onu uzaktan görür görmez hemen kulağıma pamuk tıkadım. Hans, beni görünce heyecanla yanıma sokuldu. Ceketimin ikinci düğmesinden yakalayıp telâşlı telâşlı bir şeyler anlatmıya başladı. Vaziyetinden bu sefer nükte yapmadığı anlaşılıyordu. Fakat söylediklerinden bir kelime bile duyduğum yoktu. Lâf olsun diye:

— O kadar bağırma! Biraz yavaş konuş! dedim. Bunun üzerine Hans, kulağıma yaklaştı. Bir müddet daha böylece bir şeyler söyledi. Tabiî bir kelimesini bile duymadım. Fakat renk vermemek lâzımdı. Hemen tasdik ettim:

— Bravo! Pek enfes! Meğer sen neler biliyormuşsun! Fakat bana müsaade et. Acele işim var.

Hans, tuhaf tuhaf yüzüme baktı. Benim bu halime hayret ettiği anlaşılıyordu. Bununla beraber fazla kıymet vermedim. Meselenin en mühim tarafı, her ne pahasına olursa olsun palavracının elinden yakayı kurtarmaktı. Elini sıkarak vedâ ettim. Hansın hâlâ ceketimin düğmesini bırakmıya niyeti olmadığı için, ben uzaklaşırken düğme de onun elinde kaldı. İşim hakikaten acele idi. Tam saat 6 da Herta ile buluşacaktım. Hertanın randevusuna vaktinde geldiği pek nadirdi. Fakat bir kere de vaktinde gelecek olursa bir saniye bile beklemek âdeti değildi. Nefes nefese «Opera» nın önüne geldiğim zaman saat 6 yı 2 dakika geçiyordu. Herta, ortalıkta görünmüyordu. Kendi kendime söylenmiye, Hansa küfretmiye başladım. Beni lâfa tutmasaydı, bu iş başıma gelmezdi. Şimdi Hansın cezasına tutulmanın cezasını çekmek, bu akşamı yapayalnız geçirmek vardı. Canım fena halde sıkılıyordu. Avunmak için bir sinemaya girdim. Fakat film kötü, ses pek baritti. Bir kelime bile duyulmuyordu. Bağırmak mecburiyetinde kaldım:

— Ses gelmiyor! Duyamıyoruz...

Bir anda birçok başlar bana doğru çevrildi. Bundan cesaret alıp tekrar bağırdım:

— Hâlâ ses yükselmiyecek mi? Daha mı bekliyeceğiz?

Kuvvetli iki elin kollarımdan yakalamasile kendimi koridorda bulmam bir oldu. Şimdiki işi, sinemada yer göstericilik etmek, fakat belki esas mesleği pehlivanlık olan bu adam, koridorda avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

— Bizim ses tertibatımız gayet mükemmeldir. Fakat sağırların bu sinemada işi yok. Sonra bundan başka bir de kulaklarınızı temizletmeniz lâzım.

Ancak o zaman aklıma geldi. Hansı dinlememek için kulağıma tıkadığım pamuklar, hâlâ orada idi. Hemen pamukları çıkardım ve dev cüsseli adama kısaca vaziyeti anlattım. İnsaflı adammış. Kaba sözler sarfetmek mecburiyetinde kaldığı için özür diledi. Elimi öyle bir şiddetle sıktı ki acısını hâlâ hissediyorum.

Bu sabah tekrar Hansa rastgeldim. Hemen ceketinin düğmelerinden yakaladım. Bütün hıncımla çıkışmıya başladım:

— Şakanın, nüktenin de bir kararı var, Hans! Dün başıma gelenlerin müsebbibi sensin, anlıyor musun?

Hans, sözümü kesti:

— Ne şakası yahu? Dün sana karşı arkadaşlık vazifemi yapmak istedim. Senin Hertanın yabancı bir adamla beraber otomobile bindiğini görmüştüm. Hertanın yanında üç tane de bavul vardı. Yabancı adam, şoföre sesleniyordu: «Cenup istasyonu» na... Sana «hemen istasyona koş!» dedim. Sen, boyuna: «Bravo! Pek enfes!» deyip duruyordun. Onlara rastgelemedin mi yoksa? Yoksa sen gittiğin zaman tren kalkmış mıydı?

İşte böyle... Kırk yılda bir Hans, ciddî konuşur. Ondan da yine böyle bir komiklik doğar.

DÜN ve BUGÜN

Habeş imparatoru son zamanlarını nasıl geçirdi?

İmparator, her gün Allaha dua ederek, kendisine mukaddratına tahammül edebilmek için kuvvet vermesi ve bir gün sadık maiyetile beraber Habeşistana dönebileceği ümid ve imanını ihsan etmesini diliyordu. Allah duasını kabul etti.

Nuri AKGÜN

Habeş imparatoru Negüs bugün yine memleketine dönmüş, düşmanlarına karşı kurtuluş ve istiklâl mücadelesine yeniden başlamış bulunmaktadır. Başka bir tâbirle, İngilterede memleketinden uzakta yaşamak mecburiyetinde kaldığı zamanlarda tasarladığı ve hazırladığı plânları bugün tatbik sahasına geçirmek mücadelesindedir. Bütün dünyanın gözleri yine kendisine dikilmiş bulunmakta ve uzun bir süküttan sonra yine sık sık kendisinden bahsedilmektedir. Biz de bugün bu yazımızda, Necaşinin İngilteredeki sakin hayatına ait bazı hatıraları salâhiyetli bir ağızdan nakledeceğiz.

Fred Schwab ismindeki bir İsviçerli 1937 ve 1938 senelerinde (Daire Müdürü «şefi») sıfatile Necaşinin yanında çalışmıştır. Bu zat, son zamanlarda İvisçreye dönmüş ve Necaşiye ait hatıralarını İsviçre gazeteleri vasıtasile neşretmiştir. Şimdi biz de Fred Schwab'i dinliyeceğiz:

«Necaşiye ilk defa 1937 senesi yazında İngilteredeki Bath şehrinin bir caddesinde rastgeldim. Kendisine sadık maiyeti erkânı refakat etmekteydi. Caddenin iki tarafını dolduran halk mütecessis nazarlarla İmparatoru seyrediyordu. Bazılarının omuz silktiğini ve hattâ bazı kimselerin merhametle güldüğünü bile görüyordum.

Bunlar herhalde «işte hayat!» diye düşünüyorlardı. «Bu zengin ve azametli hükümdar için artık herşey bitti.

O artık daima böyle memleketinden uzakta yaşamaya ve unutulmaya mahkûmdur. Kaderin cilvesi!»

Bu karşılaşmadan üç gün sonra idi. Bir otel şirketinin umum müdürü tarafından bizzat Haile Selâse ye takdim ve artık mütevazı bir hale gelmiş olan malikânesinde Daire Müdürlüğü vazifesi için tavsiye edildim. Derhal tavzif edildim ve ertesi gün Majeste İmparatorun Bath şehri dışındaki malikânesinde yeni vazifeme başladım. Malikânede İmparator ailesinden 12 kişi, dört rahip, Habeş tebaasından 20 kişi ve bir de eskiden Habeş kuvvetleri kumandanlığını yapmış olan ve İmparatorun yeğeni Ras Kassanın ailesi ikamet ediyordu. Bu malikânedeki iki beyazdan birisi bendim, birisi de bahçıvandı.

Bu vaziyet benim için Habeşli mültecileri bütün elem ve ümitlerile çok yakından tetkik etmek bakımından, çok müsait bir fırsattı. Yemekleri daima Habeşistanın eski Maliye ve Hava Nazırı Asfaon Kebbede ile beraber yiyordum. Bu suretle bu zatla aramızda iyi bir dostluk peyda olmuştu. Konuşmalarından anladığıma göre artık hepsi Habeşistana tekrar dönmekten ümitlerini kesmişlerdi. Fakat Nazır, Neşacinin hiç bir zaman böyle ümitsizldiğe düşmediğini ve kendisinin mütemadiyen memlekete dönmek imkânlarını araştırarak istikbal için plânlar hazırlamakla meşgul olduğunu da bilhassa ilâve ediyordu.

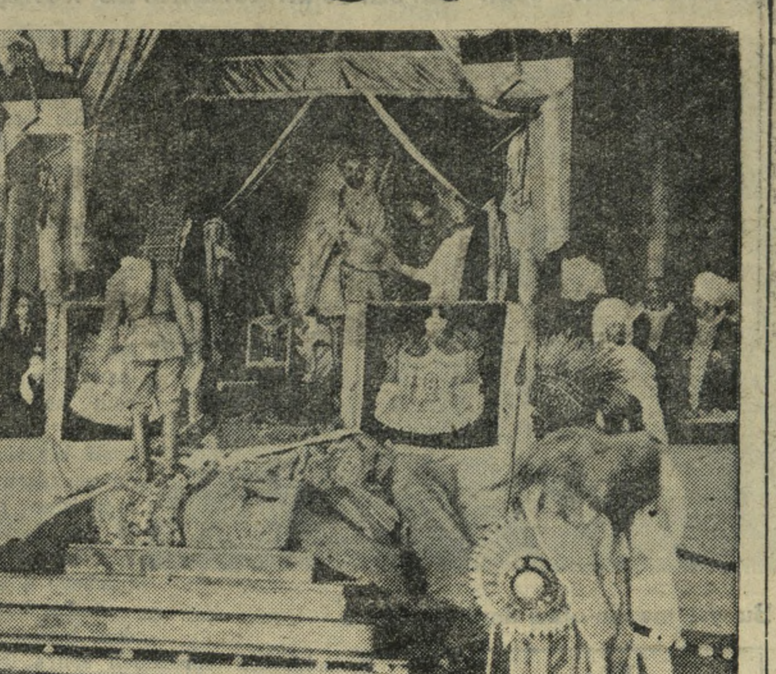

İmparator Haile Selâse, 6 sene evvel Adisabebada yapılmış olan ananevî "yağmur sonu" merâsiminde

Her sabah saat 7 de İmparatorun, bahçede inşa edilmiş olan mabede gittiğini görürdüm. Bu mabette günde iki defa ibadet edilmekteydi. Afaon ile bu mevzu üzerinde konuştuğumuz zaman bana şunları söyledi:

— İmparator hergün Allaha dua ederek kendisine, mukadderatına tahammül edebilmek için kuvvet vermesini ve yine bir gün sadık maiyetile beraber Habeşistana dönebileceği ümit ve imanını ihsan etmesini dilemektedir.

Malikânede benden başka iyi ingilizce konuşan olmadığı için sık sık hükümdarın hususî dairesine çağrılır ve telefon mükâlemelerini idare ederdim. Bu münasebetle Londradaki «Foreign Office» ile ve matbuatla çok mühim konuşmalara şahit oluyordum. İmparatorun hususî dairesinde dünya siyaseti bakımından çok ehemmiyetli olan mektup ve vesikalar da gözüme ilişmekteydi. Fakat bitaraf bir milletin ferdi sıfatile bunlardan bugün için bahsetmiyeceğim. Bu sırada İngiliz hükûmetinin mümessilleri sık sık Haile Selâseyi ziyaret ediyorlardı. Gerek duyduklarıma ve gerekse okuduğum bazı vesikalardan anladığıma göre İngiliz hükûmeti, İmparatorun İtalyanlara karşı tekrar açacağı bir mücadeleye büyük bir alâka gösteriyordu. Hattâ tekrar silâhlı muhasamat başladığı takdirde bu harekâtın bol malzeme ve kıtalarla himaye edileceği vaadediliyordu.

Habeşliler tabiaten sır saklayıcı insanlardır. Bilhassa beyazlara karşı daima itimatsızdırlar. Onun için bir Habeşli ile dostça ve hararetli bir konuşmaya tutuşmak bilhassa bir talih eseridir. Tesadüfler sık sık bahçede bizzat Negüsle, Kırliçe ile. Veliaht Asfaouessen. Harar Valisi ve Prenseslerle konuşmama imkân veriyordu. «Negüs»ü biraz tanıyan herkes gayet iyi biliyordu ki, «Krallar kralı» sükûti nisbetinde gayet de mağrurdur.

Negüs, her sabah bir iki saat bahçede aşağı yukarı dolaşmak itiyadında idi. Bu sırada mâzi ve istikbâli üzerinde derin düşüncelere daldığını ve rahatsız edilmekten hoşlanmadığını biliyordum. Bu sebeple yine böyle bir gün yavaşça uzaklaşmak istedim. Fakat buna muvaffak olamadım. İmparatorun vakur sesini duyuyordum:

— Şef!...

Hemen dönüp hürmetle ve tâzimle selâmladım O zaman İmparator bana fransızca hitap etti:

— İsviçreli olmak ne güzel şey, değil mi Şef? Eğer İngiltereye bağlanmış olmasaydım herhalde İsviçrede otururdum.

Bu sırada biraz ilerimizde bir kuş havalandı. İmparator. düşüncelere dalmış olduğu halde, bir müddet gözlerile kuşu takip etti. Sonra hafif ve keder dolu bir sesle:

— Bu kuşu kıskanıyorum! dedi. Çünkü o, serbesttir. Bir İmparatorun memleketinden uzakta yaşamak mecburiyetinde olmasının ne demek olduğunu bilemezsiniz. Milletinden ve memleketinden uzakta, vazifelerinden ve mesuliyetlerinden uzakta... Fakat...

İmparatorun gözleri birden parlamaya başladı:

— Fakat... Bundan tamamen eminim ki, bir gün mutlaka tekrar memleketime döneceğim... Hem de bütün İmparatorluk haklarıma sahip olarak...

Bu sözler üzerine kendilerine bir sual sormak cesaretini gösterdim:

— Haşmetmeap, Habeşistanı istirdat etmek için tekrar bir fırsat ele geçeceğine kani midirler?

Gözlerindeki ayni parıltı ile derhal cevap verdi:

— Şef! Benim bugünkü hayatım sadece ümit ve inançlardan ibarettir. Eğer içimde bir gün yine memketim için mücadele imanını kuvvetle taşımasaydım, memleketim uzağındaki bu hayata tahammül etmeme cidden imkân kalmazdı.

İmparator. sâkin ve hüzünlü bir sesle devam etti:

— Habeşistandaki harp meydanından Avrupaya geldim. Maksadım Cenevedeki Milletler Cemiyetinin davama müzaharetini temin etmekti. Benim medeniyete olan imanım gayet kuvvetliydi. Fakat maalsef hayal inkisarına uğradım.

Bu sırada Haile Selâsenin sadık ve zekî köpeği, efendisinin üzerine sıçradı.

Negüs, cephelerde daima kendisile beraber gezmiş ve kendisine silâh arkadaşlığı etmiş olan köpeği okşıyarak:

— Evet! dedi. Bir gün gelecek yine ikimiz beraberce cepheye gideceğiz.

Bu konuşma burada sona erdi. Kendi kendime vaktile bu kadar haşmet ve âzamet sahibi olan Haile Selâse, bu Juda arslanı da, kendinden evvel birçok Kral ve İmparatorlara mukadder olduğu gibi. artık yavaş yavaş tamamen unutulmaya mahkûmdur diye düşünüyordum.

1938 sene başında hepimiz İmparatorun büyük salonuna davet edildik. O akşam bir ziyafet verildi ve şampanya içildi. İmparator ortada geniş bir koltukta oturuyordu. Ziyafetin sonuna doğru haşmetmeap ayağa kalkarak sadık maiyetine karşı Habeş lisanında bir hitabe irat etti. Bu hitabede İmparator, kısaca şunları söylüyordu.

«Size,, bana karşı gösterdiğiniz ve sizlere memleketten uzakta yaşamaya, kadınlarınızdan ve çocuklarınızdan ayrılmaya mal olan, sadakatten dolayı teşekkürler ederim. Bunu hiç bir zaman unutmıyacağım. Bir gün yine beraberce memleketimize döneceğimiz vakit, yakın veya uzak, mutlaka gelecektir. Ve hakkın galebe çalacağına sarsılmaz bir imanım vardır.»

Haile Selâsenin hizmetinde çalıştığım zaman zarfında bilhassa şu nokta nazarı dikkatimi celbetti: Habeşliler, İtalyanlardan ziyade, bilhassa harp zamanında firar ederek Haile Selâseye karşı isyan eden bazı Ras «Prens» lere karşı büyük bir kin beslemekteydiler.

eden bazı Ras «Pens»lere karşı büyük bir kin beslemekteydiler.

NURİ AKGÜN

(Devamı sahife 5, sütun 6 da)

KÂH dünden bugünden

Eski bir idare sistemi ve Vezir

Server İskit

Osmanlı tarihinde okudumuza göre memleket, mülkî idare bakımından eyaletlere taksim olunur ve bu eyaletler, Beylerbeyi (Mirimiran) sıfatını haiz iki tuğlu paşalar vasıtasile idare edilirdi.

Azl ve naspları hususunda merkeze bağlı olmakla beraber vazifelerinde en geniş salâhiyete malik bulunan bu iki tuğlu paşa valilerden merkezce gözde olanlarının taltifi, Vezir rütbesine yükseltilmek suretile yapılır ve bu takdirde İstanbula gelerek kubbe altında vazife görürdü.

Kubbe altı, sarayda bir daire idi ve vezirlerin sadrâzamın riyaseti altında müzakere için toplandıkları mahaldi. Yâni türkçesi; burası vükelâ meclisi içtima salonu, vezirler de keenne şimdiki Nazırlara tekabül eden zevattı.

Kanunî Süleymanın saltanatı zamanına, yâni Milâdı on altıncı asrın ortalarına kadar bunların adedi dokuzu katiyen geçmezken sonraları fazlalaşmıya ve kubbealtına sığmaz olarak valiliklere dahi gönderilmiye başlanmış ve daha sonraları ise hemen bütün valiler vezirlerden nasbolunmuştu.

Vezir olmak için uzun müddet devlet hizmeti yapmak ve bu hizmette büyük yararlıkları görülmek, iyi nam bırakmış olmak, devlete sadakati tecrübe edilmiş bulunmak lâzımdı. Vali vezirler için zengin olmak da şarttı, fıkaradan vezir yapılmazdı. Bunun sebebini aşağıda anlıyacağız.

Bu vezirler padişah namına ferman yazmıya ve tuğra çekmiye, yâni imza amıya da salâhiyetli idiler. Zamanla zatî ehliyetten ziyade, dejenere padişahların şöylece gözüne de meziyet addedildiğinden vezirlik rütbesi iptizale uğratıldı. Bittabi neticede salâhiyetleri tahdit olunarak Milâdî on yedinci asrın ortalarına doğru vüzeradan ferman yazmak mezuniyeti kaldırıldı.

Vezirler tayin olunacakları eyaletin servet derecesine göre devlete mukannen olan avaidi vezirler ve sonra onu eyalet halkından çıkarırlardı. Tevsii mezuniyet sistemi her işi valinin şahsına bırakır, vali de eyaletin idaresini her yere beraberinde götürdüğü kendi kapı halkı vasıtasile temin ederdi.

Bu kapı halkı, paşanın servet derecesine göre haşmetlü olurdu. Basit ve dar kadrolu olamazdı. Binaenaleyh devlete avaidini veremiyen ve geniş kadrolu bir maiyet beslemiyen devlet rücülü de esasen vezir ve binaenaleyh vali olamazdı.

Daha eski zamanlar şöyle dursun, on sekizinci asrın sonlarında ve üçüncü Selim zamanında bile bir vezirin daire halkı kadrosu şöyle olmak lâzımdı: Kâhya, Divan efendisi, Kaftan ağası, Tütüncü başı, Kahveci başı, İç ağaları, Hazinedarlar, Karakulaklar, Çuhadarlar, Selâm ağası, Mirahor, Aşçıbaşı Vekilharç, Kilercibaşı, Kavasbaşı, Delilbaşı, tüfekçibaşı, Akhâmbaşı, Mehterhane heyeti, Cellâd başı. Ayrıca atlı ve piyade tüfekçi efrad, ki bir paşa ne kadar zügürt olsa atlıların miktarı altı yüzden aşağı olamaz ve şayet daha az olursa itibarı haiz bulunmazdı.

O zamanın icabatına göre paşa, debdebe, dârât ve ihtişamı nisbetinde itibar görür ve müessir olurdu! Maahaza, paşa vesaiti icraiyesi demek olan bu maiyeti ne kadar iyi ve tecrübeli adamlardan seçerse idaresi de o nisbette muvafık ve âdilâne olur ve hürmet görürdü.

Vali, bir yere tahvili memrriyet ederse bu kapı halkını beraber götürür ve şayet azlolunursa tensikata tâbi tutardı. O zaman, ekseriya bunlar bir âfet kesilir, ya bir kapı buluncaya kadar köylerin başına belâ olur veyahut da büsbütün çığırdan çıkarak bir bölük başının bayrağı altına toplanır, düpedüz şekavete koyulurdu.

Hulâsa, muhtelif sebeplerle iptizale uğrıyarak nihayet ehliyetsiz, tecrübesiz adamlara kadar düşen ve fermanlı, fermansız vatandaş katline kadar dayanan geniş salâhiyetlere malik bulunan vezirlik, ekseriya suiistimal edilmiş ve bu kabîllerin eline düşen halk da kasıp kavrulmuştur.

Vali vezirlerin hükümleri belli başlı bir kanuna göre tatbik olunmaz ve ekseriya dine ve akla da uygun düşmezdi. Bundan dolayı, bunların geniş salâhiyetlerine 1839 da Tanzimat bir nihayet verdi ve ondan sonra kanunlaşılarak, idare sistemi tekâmül safhalarını geçirdi ve nihayet Cümhuriyetle en mütekâmil ve bünyemize en uygun şeklini buldu.

Vezirlik, Padişahlar saltanatının bir gölgesi idi. Bilhassa vali vezirlerın hükümleri kanunsuzdu ve indî idi. Hâkimiyeti, salâhiyetini halktan almadığı için daimî olamazdı. Nihayet o da saltanat gibi göçtü ve hattâ ondan çok evvel yıkıldı gitti.

SERVER İSKİT